

УДК 821.134.3(81)"19"

DOI 10.31654/2520-69-66-2022-21f-107-49-58

Остапенко Л. М.

кандидат філологічних наук, доцент кафедри літератури, методики її навчання, історії культури та журналістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Біблійний вимір роману Паоло Коельо «Алхімік»

Склепіння давно вже завалилося, а на тому місці, де колись була захристія, тепер височів розлогий платан.

Паоло Коельо «Алхімік»

У статті розглянуто біблійний вимір найвідомішого роману Паоло Коельо «Алхімік». Автор статті віднаходить біблійні образи і мотиви та досліджує їх функціонування у творі.

Зміст статті ставить під сумнів традиційне тлумачення «Алхіміка» як книги, написаної для віруючих людей. На противагу поширеним уявленням про твір розвідка доводить, що постмодерна рецепція біблійних образів і мотивів у романі Коельо полягає у спростуванні біблійного наративу.

Автор статті вважає, що функціонування біблійних елементів у «Алхіміку» нагадує алхімічну практику апелює до Святого Письма. У романі «Алхімік» Коельо позбавляє біблійні образи первісної сакральної семантики і наповнює їх профанним змістом. Святий Яків (Сантьяго) відмовляється служити Богові заради мандрів. Ісус відкриває таємницю про земні скарби у пророчому сні Сантьяго. Старозавітний первосвященник Мелхиседек за винагороду вказує герою шлях до земних скарбів. Священні Урім і Тумім стають атрибутами ворожби. Пустеля з сакрального простору спілкування з Творцем перетворюється на місце, підкорене людиною, а церква стає кошарою для вівців.

Послугуючись Біблією, Паоло Коельо втілює ідею, яка суперечить біблійному віровченню. Євангельська притча про Марфу і Марію, що є епіграфом твору, застосовується письменником як засіб подвійного кодування роману. На перший погляд, письменник не висловлює сумнів щодо теоцентричності світу і визначальної ролі у ньому волі Творця. Однак у романі Коельо підкреслює божественну природу людини не в біблійному сенсі як створену за подобою Творця, а навпаки як здатну скеровувати Божу волю. «Алхімік» геть позбавлений етичних настанов Біблії. Тоді як біблійне віровчення і в юдейській, і в християнській традиціях вбачає призначення людини у досягненні духовної досконалості, у романі пропагується набуття людиною матеріальних благ.

Дослідження біблійного виміру роману «Алхімік» демонструє декларування Паоло Коельо антропоцентричної системи цінностей. Автор статті вважає, що феномен популярності твору пояснюється великим попитом на цю ідею у сучасному світі.

Ключові слова: Паоло Коельо, «Алхімік», біблійний вимір.

Про «Алхіміка» Паоло Коельо, що з'явився на світ наприкінці минулого століття, не варто було б писати, якби шалений попит на роман у світі і його неабияка популярність серед молоді не зумовили його появу у вітчизняній шкільній програмі зарубіжної літератури у перші роки третього тисячоліття. Відтоді не одне покоління українських школярів зростало на «Алхіміку».

На початку двотисячних роман викликав деяку зацікавленість і з боку науковців та вчителів-методистів. Розвідки, присвячені «Алхіміку», хоч і не були чисельними, та з-поміж них вирізняються дві тенденції в рецепції роману, як і загалом в рецепції усієї творчості бразильського письменника: з одного боку, обурення з приводу низької художньої вартості аранжування загальновідомих ідей, з іншого – визначення топового місця бестселера Коельо у сучасному літературному каноні.

Представники ортодоксальної церкви вбачали у творах бразильського письменника гедоністичну мораль і пантеїстичний містицизм [12]. Однак зауваження класика ХХ ст. Умберто Еко про те, що книги Коельо написані для віруючих людей, тоді як його власні написані для невіруючих, стало визначальним в рецепції «Алхіміка». Українськими науковцями значення настанов Коельо було визнане як одкровення для всіх, хто досі був далекий від релігії. «Популярная мудрость» П. Коельо, – зазначалося у праці колег із Запорізького університету, – опирається на багатовікову духовну традицію, адаптує її до рівня сучасного свідомості, заповнює духовний вакуум для тих, хто не приймає ортодоксальну релігію, но в ком присутствует осознанная или полусознательная тяга к самопознанию» [5].

Попри розбіжність в оцінках твору його дослідники були майже однакові у визнанні повчальності наративу Паоло Коельо [7]. Тож більшість вітчизняних методистів пропонували вивчати твір у школі як філософську казку-притчу [2; 3; 9] з «мудрим» змістом [1] або як «роман-пошук», що вказує шлях до своєї мрії [8]. Та на цьому пошуки самих дослідників призупинились, ніби всі питання стосовно роману вже вичерпались.

У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження біблійного виміру роману Паоло Коельо «Алхімік», що досі не заслуговував на увагу науковців, хоча притчевий характер твору і відверте звернення автора до Святого Письма передусім передбачає співвіднесення з тексту з його першоджерелом.

Паоло Коельо від початку твору маркує наявність біблійного виміру, беручи за епіграф євангельську притчу про Марфу і Марію: «Коли ж вони були в дорозі, Ісус увійшов в одне село, і якась жінка, Марфа на ім'я, прийняла його в хату. Була ж у неї сестра, що звалася Марія; ця, сівши в ногах Господа, слухала Його слово. Марфа ж клопоталась усякою прислугою. Наблизившись, каже: «Господи, чи тобі байдуже, що сестра моя покинула на мене всю роботу? Скажи їй, щоб мені допомогла». Озвався Господь до неї і промовив: «Марфо, Марфо, ти побиваєшся і клопочешся про багато, одного ж потрібно. Марія вибрала кращу частку, що не відніметься від неї» (Лука, 10:38–42). Цими словами Євангелія наголошує на духовному змісті Христового вчення і пояснює людині, що шлях до Бога прокладається не земними справами, нехай і угодними Богові, а благодаттю Божою, що сходить на тих, хто її шукає. Однак контекстуальні зв'язки епіграфа, як і власне сюжет твору, засвідчують застосування письменником євангельської притчі як засобу подвійного кодування. Роман відкривається посвятою «Алхіміку, котрий пізнав таємницю Великого Творіння» [11, с. 15]¹. Пролог, де йдеться про Вайльдівську рецепці. міфу про Нарциса, відкриває одну з провідних ідей розуміння світобудови в «Алхіміку»: сприйняття світу як відображення людини [10].

Надалі функціонування біблійних елементів у романі нагадує алхімічну практику звернення до Святого Письма. Паоло Коельо позбавляє біблійні образи первісної сакральної семантики і наповнює їх профанним змістом.

Ім'я головного героя Сантьяго (гал., ісп. і порт. Santiago) означає «святий Яків» і перегукується водночас із двома постатями, які мали особливий вплив на поширення біблійного віровчення. Це старозавітний патріарх Яків, відомий як Ізраїль, батько дванадцяти родів єврейського народу, котрий за умовами Завіту, укладеного Богом з Авраамом, мав стати Йому «царством священників та народом святим» (Вихід 19:6). У Новому Завіті це апостол Яків, який мав виняткове служіння, бо на відміну від інших апостолів, не подорожував з проповіддю різними країнами, а був єпископом церкви Христової в Єрусалимі. Святий Яків став для багатьох вірян прикладом праведного молитовного життя і залишив по собі не лише Соборне Апостольське Послання, а й найдавніший чин Божественної літургії.

¹ В українському перекладі роману посвята відсутня.

Натомість Сантьяго «вже з самого дитинства мріяв пізнати світ, що було для нього важливіше, ніж пізнавати Бога й природу людських гріхів» [10], тому всупереч волі батьків він відмовився бути священником через бажання мандрувати. Сантьяго не лише сумнівається в тому, «як можна знайти Бога в семінарії», а й використовує стару церкву як місце для перепочинку й кошару для вівців.

В образі занедбаной церкви Коельо профанує сакральний простір, підкреслюючи хтонічну природу руйнації вівтаря: «Склепіння давно вже завалилося, а на тому місці, де колись була захристія, тепер височів розлогий платан» [10]. Натомість у циганки кімната для ворожіння з «образом Святого Серця Ісусового», «яку від вітальні відділяла завіса з кольорового пластику» [10], дуже нагадує вівтар. З тієї ж причини саме у церкві Сантьяго двічі бачить пророчий сон про скарби біля єгипетських пірамід. До того ж, як зрозуміло зі змісту сну, юнаку відкриває таємницю «земних скарбів» Сам Ісус, змальований за традицією Різдяного вертепу в образі Немовляти, що бавиться з вівцями.

Благословляє Сантьяго на пошук скарбів Мелхиседек, цар (в українському перекладі-король) Салима. У Святому Письмі Мелхиседек (давньоєвр. מֶלְכִּי־צֶדֶק – 'əḷm, «цар праведності») згадується не лише як цар Салима (майбутнього Єрусалима), а передусім як старозавітний первосвященник, який благословив патріарха Авраама в ім'я Всевишнього Бога після перемоги над Ходологомором і підніс йому хліб і вино. У відповідь Авраам подарував Мелхиседеку десятину всього, що мав, визнавши його за духовну особу, першого священника перед Богом (Буття 14:18–20; Псалмів 109). У Новому Завіті священство Мелхиседека розглядається як прообраз Христового священства, що не належить лише спадкоємцям Аарона і коліну левітів, а хліб і вино стають прообразами Святих Дарів Тіла і Крові Христової (Матвія 22:43; Євреям 7:1–10).

На протигагу біблійній традиції у романі Коельо цар Салима цілком підтримує небажання Сантьяго бути священником («Оце й добре, – сказав старий. – Ти ж любиш мандрувати» [10]) і радить не задовольнятися малим і завжди прагнути більшого («Я не зможу допомогти, якщо тобі достатньо твоїх овець» [10]). Мелхиседек декларує протилежне до біблійного розуміння істини, що абсолютизує земні прагнення людини і рефреном проходить через увесь роман: «є одна велика істина на цій планеті: ким би ти не був і щоб не робив, коли ти палко чогось прагнеш, так це тому, що прагнення це зародилося в душі Всесвіту... Єдиним обов'язком людини є

здійснення своєї Легенди. Весь світ – одне ціле. Тому, коли ти чогось зажадав, цілий Всесвіт змовляється, щоб тобі допомогти» [10].

Мелхиседек не дає Сантьяго жодних етичних настанов. Суто матеріальний бік «Легенди» увиразнюється багатьма показовими деталями. «Закон Сприяння» Мельхиседек пояснює на прикладі забороненої Законом Божим гри в карти («Коли вперше сідаєш грати в карти, то майже завжди виграєш» [10]). Під час зустрічі з Сантьяго Мелхиседек сам просить у нього ковток вина. Шлях до скарбів він вказує Сантьяго за винагороду, виторговуючи у хлопця десятину його отари. А невдовзі підсумовує свої роздуми про допомогу юнакові відомими словами з Книги Еклезіяста: «все це марнота марнот» (Ек. 1:2), що якраз і вказують на дріб'язковість людських прагнень порівняно з неосяжністю волі Творця.

Та найвагомішим доказом того, що «цар – несправжній», є функціонування у романі образів Уриму і Тумиму. У Старому Завіті Урим і Тумим згадуються як священні атрибути юдейського первосвященника, від Аарона і до завершення доби Першого Єрусалимського Храму, за допомогою яких відкривалася воля Божа (Вих. 28:30; Лев. 8:8; Чис. 27:21; Втор. 33:8; І Цар. 28:6; Езд. 2:63; Неєм. 7:65; Сир. 33:3; Сир. 45:12). За юдейськими уявленнями Урим і Тумим були «великим і святим іменем Бога» на нагруднику первосвященника. Згідно з равіністичним етимологічним тлумаченням, Урим означає «те, чіє слова дають світло», а Тумим – «те, чіє слова виконуються» [6]. Більшість біблієзнавців вважають, що це були два великих, яскраво сяючих каменя, особливе світіння яких виявляло Одкровення: сьйво навколо правого каменя було знаком Божого благословіння, а потемніння навколо лівого каменя зліва, свідчило про Боже несхвалення [6]. Християнські богослови вбачають в Урими і Тумими прообраз Ісуса Христа як первосвященника, що став світлом від світу, свідомством і істиною [6].

У романі Коельо Мелхиседек дарує Сантьяго Урим і Тумим як атрибути ворожби та читання «знаків» («Візьми, сказав старий, виймаючи з пекторалі два камені, білий та чорний. – Це Урим і Туммім. Чорний означає «так», білий – «ні». Коли не розумітимеш знаків, вони тобі допоможуть» [10]). Відтоді юнак тримає їх у драній торбині і покладається на них у пошуках скарбів. Англієць, котрого Сантьяго зустрічає в пустелі, за допомогою таких самих «камінців» шукає Алхіміка.

За Коельо, саме Алхімік, а не Урим і Тумим, стає джерелом одкровення і втаємничує Сантьяго у те, що «Світ – це лише видимий

лик Бога. Алхімія має наповнити цей світ духом»[10]. Саме до цього відкриття зрештою зводяться вже згадані свідчення Мелхиседека, погонича верблюдів («й наші долі, й уся світова історія написані однією Рукою»[10]), Англієця («все походить з єдиного джерела» [10]), Сантьяго («Весь світ – одне ціле» [10]) і Алхіміка про те, що «коли чогось прагнеш, цілий Всесвіт змовляється, щоб допомогти мрії здійснитись» [10].

Сантьяго має хист читати знаки пустелі і розгадувати сни. Тому в романі його порівнюють із сином Ізраїля Йосифом, що був на службі у єгипетського фараона, і роблять Радником Оази. Та на відміну від Йосифа, котрий врятував від голоду народ Єгипту і пробачив братам своє вигнання, Сантьяго зовсім не є взірцем богоприхильності і залишає батьків з власної волі заради пошуку скарбів.

За змістом роману, усі шляхи, що прямують через пустелю, ведуть до золота. Алхімік, що мешкає в пустелі, перетворює у золото свинець. Англієць опиняється в пустелі, бо прагне цього навчитися. Сантьяго взагалі має просто його знайти. Пустеля з сакрального простору спілкування з Творцем, що його ми спостерігаємо у П'ятикнижжі Мойсеєвому, перетворюється на місце, підкорене людиною, котра може змінювати волю Творця. Сонце, Вітер і навіть Рука, що усе створила, стають на бік Сантьяго, проте творити дива він здатний тому, що, за Коельо, є із Творцем одним цілим: «Юнак занурився у Світову Душу і збагнув, що Душа Світу – це частка Душі Бога, а Божа Душа – це його душа»[10].

Евангельська притча про зцілення слуги сотника, котру наприкінці роману в доволі белетризованій версії переповідає Алхімік, за його словами засвідчує, що «кожна людина на цій Землі, хто б вона не була, відіграє центральну роль в історії світу. Хоча й не відає про це» [10].

Біблійний зміст притчі такий: «Коли Ісус увійшов у Капернаум, приступив до нього сотник, благаючи його словами: «Господи, слуга мій лежить дома розслаблений і мучиться тяжко». Ісус каже до нього: «Я прийду й оздоровлю його». Тоді сотник у відповідь мовив: «Господи, я недостойний, щоб ти ввійшов під мою покрівлю, але скажи лише слово і слуга мій видужає. Бо і я теж підвладний чоловік, маю вояків під собою, і кажу цьому: Іди, – і йде, а тому: Ходи, – і приходиться; і слуги моєму: Зроби це, – і він робить». Почувши це Ісус, здивувався і сказав тим, що за ним ішли: «Істинно кажу вам: Ні в кого в Ізраїлі я не знайшов такої віри» (Мт. 8:5–10).

В біблійній історії про зцілення слуги сотника, згідно з духовною традицією тлумачення Святого Письма, закладено два способи світосприйняття. Сотник усвідомлює власну гріховність, і його приклад вчить, що істинно віруючі люди визнають себе негідними в очах Божих. Натомість грішники вважають себе гідними й виправдовують власні беззаконня. Так юдейські старшини говорять про сотника: «Він достойний, щоб ти йому зробив це» (Лк. 7:4).

Тієї ж думки дотримується в романі «Алхімік» Паоло Коельо. Тому його герой знаходить своє золото не деінде, біля пірамід, а у вівтарі, саме там, де посеред захристії височів платан. У такий спосіб письменник вкотре вдається до перифрази Біблії, зокрема до притчі про Ісуса і багатого юнака, викладеної у всіх трьох синоптичних Євангеліях (Матвія 19:16–26; від Луки, 18:18–25, від Марка 10:17–25). Йдеться про те, як багатий юнак, що з дитинства виконував усі заповіді Господні, запитав, чого йому бракує для вічного життя. «Ісус сказав йому: якщо хочеш бути досконалим, піди, продай добра свої та й убогим роздай, і матимеш скарб на небесах; і приходь і йди за Мною. Почувши це слово, юнак відійшов з сумом, бо великі маетки він мав. Ісус же сказав Своїм учням: Поправді кажу вам, що багатому трудно ввійти в Царство Небесне; іще вам кажу: легше верблюдові пройти крізь вушко голки, ніж багатому ввійти в Царство Боже. Почувши це, учні ж Його це здивувалися і сказали: Хто ж тоді може спастися? А Ісус позирнув і сказав їм: Неможливе це людям, та можливе все Богові» (Матвія 19:21–26). За змістом притчі, подібно до того, як через вузькі ворота Єрусалима не можливо було пройти важко навантаженому верблюдові, так людині необхідно відмовитися від земних скарбів для успадкування скарбів духовних, а їх джерелом є лише Сам Господь.

Дослідження біблійного виміру в романі «Алхімік» свідчить про постмодерну рецепцію Паоло Коельо біблійних образів і мотивів, яка полягає у спростуванні біблійного наративу. Послугуючись Біблією, Паоло Коельо втілює ідею, яка суперечить біблійному врівненню.

Письменник відверто не висловлює сумнів щодо теоцентричності світу і визначальної ролі у ньому волі Творця. Однак у романі «Алхімік» він декларує антропоцентричну системи цінностей. Коельо підкреслює божественну природу людини не в біблійному сенсі як створену за подобою Творця, а навпаки як здатну скеровувати Божу волю. Тоді як біблійне врівнення і в юдейській, і в християнській традиціях вбачає призначення людини у досягненні

духовної досконалості, у романі пропагується винятково набуття людиною матеріальних благ.

Видається, що феномен популярності «Алхіміка» Паоло Коельо певною мірою пояснюється великим попитом на виголошувані ним ідеї. Цей сумний факт змушує замислитися, яким постане світ, коли в ньому будуть діяти не біблійні настанови, а закони «алхімії».

Література

1. Белей Н. І. «Алхімік слова» та його «мудра казка». Уроки додаткового читання за романом Пауло Коельо. 11 клас. *Зарубіжна література*. 2005. №8. С. 42–51.

2. Бондаренко Г.Ф. Притча як видова категорія. Вісник Житомирського педагогічного університету ім. І. Франка. 2005. N 22. С. 180–182. URI: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/1790> (дата останнього звернення 13.12.22).

3. Давиденко Г.Й., Чайка О.М., Гречаник Н.І., Кушнерьова М.О. Історія новітньої зарубіжної літератури: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008.

4. Бульвінська О.І. «Ти бачиш, хід віків – то наче притча...». Жанр філософської притчі у творчості Річарда Баха і Пауло Коельо. *Зарубіжна література*. 2004. № 2. С. 7–11.

5. Касьян К.В., Темна О.В. Езотерична традиція в сучасній масовій літературі (на прикладі творчості Пауло Коельо). *Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових статей. Філологічні науки*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2008. 236с. С. 86–90. URI: <https://docplayer.net/54532632-Visnik-zaporizkogo-nacionalnogo-universitetu-filologichni-nauki-1-2008.html> (дата останнього звернення 13.12.22).

6. Колот Сергій, св. Походження і призначення «Урим» і «Тумим» старозавітного первосвященика. URI: <https://www.kpba.edu.ua/statti/2062-pokhodzhennia-i-pryznachennia-urym-i-tumym-starozavitnoho-pervosviashchenuka.html> (дата останнього звернення 13.12.22).

7. Надъярных М. Мифология тождества Пауло Коэльо. *Вопросы литературы*. 2006. № 4 С. 26–46.

8. Новікова І. Не зрійкайся своєї мрії. Матеріали до вивчення роману – пошуку Пауло Коельо «Алхімік», 11 кл. *Зарубіжна література*. 2006. № 15–16 (463–464). С. 33–35.

9. Стамат Т. В. Сон, навіяний коханням. За казкою – притчею Пауло Коельо «Алхімік». *Зарубіжна література*. 2004. С. 16–18.

10. Паоло Коельо. Алхімік. Переклад з португальської Віктора Морозова. Львів: Класика, 2000. URI: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8013> (дата останнього звернення 13.12.22).

11. Пауло Коэльо Алхимик. Перевод О.Богдановский. Киев: София, 2005.

12. Предеин Д. Алхимик постхристианской культуры. Гедонистическая мораль и пантеистическая мистика в литературном творчестве Пауло Коэльо. *Андреевский вестник*. 2004. № 1 (11).

References

1. Beley N. I. (2005) «*Alkhimik slova*» ta yoho «*mudra kazka*». *Uroky dodatkovoho chytannya za romanom Paulo Koel'o. 11 klas.* [«Alchemist of words» and his «wise tale». Additional reading lessons based on Paulo Coelho's novel. Grade 11]. *Zarubizhna literatura.* [World Literature]. 8. 42–51. [in Ukrainian].
2. Bondarenko, H. F. (2005) *Prytcha yak vydova katehoriya.* [Parable as a specific category]. *Visnyk Zhytomyr'skoho pedahohichnoho universytetu im. I. Franka.* [Bulletin of the Zhytomyr Pedagogical University named after I. Franko]. 22. 180–182. [in Ukrainian].
3. Davydenko, H. Y., Chayka, O. M., Hrechanyk, N. I., Kushnyer'ova, M. O. (2008) *Istoriya novitn'oyi zarubizhnoyi literatury: navch. posibnyk.* [History of modern foreign literature: education. manual]. K.: Tsentr uchbovoyi literatury. [in Ukrainian].
4. Bul'vins'ka, O. I. (2004) «Ty bachysh, khid vikiv – to nache prytcha...». *Zhanr filosofov'koyi prytchi u tvorchosti Richarda Bakha i Paulo Koel'o.* [«You see, the passage of time is like a parable...». Genre of philosophical parable in the work of Richard Bach and Paulo Coelho]. *Zarubizhna literatura.* [World Literature]. 2. 7–11. [in Ukrainian].
5. Kas'yan K. V. & Temna, O. V. (2008) *Ezoterychna tradytsiya v suchasniy masoviy literaturi (na prykladi tvorchosti Paulo Koel'o).* [Esoteric tradition in modern mass literature (on the example of Paulo Coelho's work)]. *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu: Zbirnyk naukovykh statey. Filohichni nauky.* [Bulletin of Zaporizhzhya National University: Collection of scientific articles. Philological sciences]. Zaporizhzhya: Zaporiz'kyy natsional'nyy universytet. 236s. 86–90. URI: <https://docplayer.net/54532632-Visnyk-zaporizkogo-natsionalnoho-universytetu-filohichni-nauki-1-2008.html> [in Ukrainian].
6. Kolot, Serhiy (priest). *Pokhodzhennya i pryznachennya «Urym» i «Tumym» starozavitnoho pervosvyashchenyaka.* [The origin and purpose of the «Urim» and «Tumim» of the Old Testament high priest]. URI: <https://www.kpba.edu.ua/statti/2062-pokhodzhennia-i-pryznachennia-urym-i-tumym-starozavitnoho-pervosviashchenyaka.html> [in Ukrainian].
7. Nad'yarnykh, M. (2006) *Mifologiya tozhdestva Paulo Koel'o.* [The mythology of the identity of Paulo Coelho]. *Voprosy literatury.* [Questions of Literature]. 4. 26–46. [in Russian].
8. Novikova, I. (2006) *Ne zrikaysya svoeyi mriyi.* *Materialy do vyvchennya romanu-poshuku Paulo Koel'o «Alkhimik», 11 kl.* [Don't give up your dream. Materials for the study of Paulo Coelho's novel «The Alchemist», 11th grade]. *Zarubizhna literatura.* [World Literature]. 15–16 (463–464). 33–35. [in Ukrainian].
9. Stamat, T.V. (2004.) *Son, naviyanyy kokhanniam. Za kazkoyu – prytcheyu Paulo Koel'o «Alkhimik».* [A dream inspired by love. Based on Paulo Coelho's fairy tale «The Alchemist»]. *Zarubizhna literatura.* [World Literature]. 16–18. [in Ukrainian].
10. Paolo Koel'o (2000) *Alkhimik. Pereklad z portuhals'koyi Viktora Morozova.* [Alchemist. Translated from Portuguese by Victor Morozov]. L'viv: Klasyka. [in Ukrainian].

11. Paulo Koel'o (2005) *Alchemic*. *Perevod O. Bogdanovskiy*. [Alchemist. Translation by O. Bogdanovsky] Kiyev: Sofiya. [in Russian].

12. Predein D. (2004) *Alkhimik postkhristianskoy kul'tury. Gedonisticheskaya moral' i panteisticheskaya mistika v literaturnom tvorchestve Paulo Koel'o*. [Alchemist of post – Christian culture. Hedonistic morality and pantheistic mysticism in the literary work of Paulo Coelho]. *Andreyevskiy vestnik*. [Andrew's Bulletin]. 1 (11). [in Russian].

Ostapenko L. M.

Candidate of Philology, Associate Professor at Literature, Methods of Literature Teaching, Cultural History and Journalism Department of Nizhyn Mykola Gogol State University

Biblical Code in Paulo Coelho's Novel «The Alchemist»

The article examines the biblical code of Paulo Coelho's most famous novel The Alchemist. The author of the article finds biblical images and motifs and also examines their functioning in the work. The content of the article calls into question the traditional interpretation of «The Alchemist» as a book written for religious people. Contrary to popular ideas about the work, the investigation proves that the postmodern reception of biblical images and motifs in Coelho's novel consists in refuting the biblical narrative.

The author of the article believes that the functioning of biblical elements in «The Alchemist» resembles the alchemical practice of appealing to the Holy Scriptures. In the novel «The Alchemist» Coelho strips biblical images of their original sacred semantics and fills them with profane meaning. Saint James (Santiago) refuses to serve God for the sake of wandering. Jesus reveals the secret of earthly treasures in Santiago's prophetic dream. The Old Testament high priest Melchizedek shows the hero the way to earthly treasures for a reward. The sacred Urim and Thummim become attributes of divination. The desert is transformed from a sacred space of communication with the Creator to a place conquered by man, and the church becomes a sheepfold.

Using the Bible, Paulo Coelho embodies an idea that contradicts biblical belief. The Gospel parable about Martha and Mary, which is the epigraph of the work, is used by the writer as a means of double encoding of the novel. At first glance, the writer does not doubt the theocentricity of the world and the determining role of the Creator's will in it. However, in the novel, Coelho emphasizes the divine nature of man not in the biblical sense as created in the image of the Creator, but on the contrary as capable of directing God's will. «The Alchemist» is completely devoid of the ethical guidelines of the Bible.

While the biblical creed in both the Jewish and Christian traditions sees the purpose of man in achieving spiritual perfection, the novel promotes the acquisition of material goods by man.

According to the author of the article, the study of the biblical code in the novel «The Alchemist» demonstrates the declaration of Paulo Coelho's anthropocentric value system. The author of the article believes that the phenomenon of the popularity of this work is explained by the great demand for these ideas in the modern world.

Key words: Paulo Coelho, «Alchemist», a biblical code.